СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 330.43: 339.5

DOI: <https://doi.org/10.54929/pmt-issue1-2021-01>

ПОТОЧНІ РАХУНКИ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НА ПРИКЛАДІ КРАЇН ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

CURRENT ACCOUNTS AND ECONOMIC GROWTH: AN EMPIRICAL STUDY OF IMPACT ON THE EXAMPLE OF DEVELOPING COUNTRIES

Баженова О. В.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економічної кібернетики
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ
ORCID: 0000-0003-3197-8426

Olena Bazhenova

Doctor of Economics, Professor of the Department of Economic Cybernetics,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

*У статті досліджено вплив дисбалансів поточного рахунку на економічне зростання у країнах світу, що розвиваються. У статті розглянуто дисбаланси в рахунок потоків на економіку зростання поблизу регіонів світу, яка розвивається. Врівноважуючи платіжний баланс, збільшуючи облік поточних операцій, це відіграє важливу роль у контексті забезпечення економічного розвитку країни. Щоб охарактеризувати темпи економічного зростання країни, необхідно побачити, як розвиваються середні темпи зростання реального ВВП у 2019 році в країнах світу, переваживши середнє значення показника в суспільстві. Нижчому значенню цього показника сприяли країни розвитку та країни ЄС. З цією метою побудовано модель з панельними даними з фіксованими ефектами для визначення причинно-наслідкових зв'язків між приростом економічного зростання країн, що розвиваються, та споживчими і державними витратами й сальдо рахунку поточних операцій. Визначено, що вплив досліджуваних чинників є значущим. Причому найбільший вплив на темп економічного зростання здійснює поточний рахунок. На основі результатів моделювання удосконалено рекомендації щодо забезпечення довгострокового економічного зростання. **Ключові слова:** дисбаланси поточного рахунку, поточний рахунок, економічне зростання, моделі з панельними даними, споживчі і державні витрати.*

*В статье исследовано влияние дисбалансов текущего счета на экономический рост в странах развивающегося мира. В статье рассмотрены дисбалансы в счет потоков на экономику роста вблизи регионов мира, развивается. Уравновешивая платежный баланс, увеличивая учет текущих операций, это играет важную роль в контексте обеспечения экономического развития страны. Чтобы охарактеризовать темпы экономического роста страны, необходимо увидеть, как развиваются средние темпы роста реального ВВП в 2019 году в странах мира, перевесив среднее значение показателя в обществе. Ниже значению этого показателя способствовали страны развития и страны ЕС. С этой целью построена модель с панельными данными с фиксированными эффектами для определения причинно-следственных связей между приростом экономического роста развивающихся стран, и потребительскими и государственными расходами и сальдо счета текущих операций. Определено, что влияние исследуемых факторов является значимым. Причем наибольшее влияние на темп экономического роста осуществляет текущий счет. На основе результатов моделирования усовершенствована рекомендации по обеспечению долгосрочного экономического роста. **Ключевые слова:** дисбалансы текущего счета, текущий счет, экономический рост, модели с панельными данными, потребительские и государственные расходы.*

At the article, it was possible to infuse imbalances in the flow account on the economy of growth near the regions of the world, which is developing. Balancing the balance of payments, growing the account of flow operations, this is a significant role in the context of securing the economic development of the country. To characterize the pace of economic growth of the country, it is necessary to see how the average growth rate of real GDP in 2019 in the countries of the country is developing, having outweighed the average value of the indicator in society. Lower meaning of this indicator was promoted by the development countries and countries of the EU. With the help of a detailed analysis of the imbalances in the flowing account, a model with panel data with fixed effects was prompted for the purpose of determining the cause-inherited links along with the growth of the economical growth of the regions, which are developing well with such favorable conditions. It is indicated that the inflow of officials is significant. Moreover, the greatest inflow at the rate of economical growth is a flowing rakhunok. On the basis of the results of the model, the recommendations for securing the pre-construction economic development were approved. All results are possible for venue of politics, directing foreign investments to the real sector of the economy, and not on a streamlined basis for servicing in front of them. The results of the empirical dosage showed that the study of models with panel data allowed the description of the cause-inheritance link between the rate of economic growth and the state officials with regard to the indivisible peculiarities of the skin environment. To this end, a fixed-effect panel data model has been developed to determine the cause-and-effect relationships between the growth of economic growth in developing countries and consumer and government spending and the current account balance. It is determined that the influence of the studied factors is significant. Moreover, the greatest influence on the rate of economic growth has a current account. Based on the simulation results, the recommendations for long-term economic growth have been improved.

Key words: current account imbalances, current account, economic growth, models with panel data, consumer and government spending.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світової економіки збалансування платіжного балансу, зокрема рахунку поточних операцій, відіграє значну роль в контексті забезпечення економічного зростання країн світу. Звичайно, неможливо констатувати ідентичність наслідків розбалансованості поточного рахунку для усіх країн світу, проте у більшості з них прослідковується девальвація національної валюти, що має наслідком погіршення добробуту населення, зниження граничної продуктивності праці та, відповідно, зменшення вартості ВВП, і, як наслідок, сповільнення темпів економічного зростання.

Крім того, наприклад, у довгостроковому періоді профіцит торгового балансу має наслідком збільшення випуску продукції, пропозиції робочої сили, надходжень валютних коштів у країну та, відповідно, зростання споживчих витрат, що стимулює економічне зростання [1]. Тобто, можна засвідчити, що рахунок поточних операцій, а особливо торгівельний баланс впливають на економічне зростання за рахунок впливу на споживчі витрати та чистий експорт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів динаміки рахунку поточних операцій займалася низка вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, у роботі С.А. Ніколайчука та Н.В. Шаповаленко досліджено прийнятий рівень дефіциту рахунку поточних операцій в Україні [2], вплив валютної політики на рахунок поточних операцій [3].

Статистичне оцінювання рівноваги платіжного балансу та вплив його дисбалансів на економічне зростання [4], [5].

Питання дослідження чинників стійкості поточного рахунку, оцінювання стійкості його дефіциту розкрито у працях [6], [7], [8].

У роботі [9] Олів'є Бланшар окреслив особли-

вості динаміки стану рахунку поточних операцій саме у багатих країнах.

Щодо емпіричного дослідження впливу дефіциту рахунку поточних операцій у розвинутих країнах необхідно відзначити працю Джека Л. Герві та Луїс С. Меркель [10]. Вплив дефіциту поточного рахунку також розкрито у роботі Шармілі Девадас та Нормана Лоайза [11]. В контексті дослідження поточного рахунку в окремих країнах, варто згадати дослідження Джоанна Лесхука, Симона Поджара [12] щодо структури та рівня поточного рахунку та причин його профіциту у Данії

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є емпіричне дослідження впливу поточного рахунку на економічне зростання країн світу, що розвиваються, та розробка рекомендацій задля забезпечення довгострокового економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень економічного зростання країн світу визначається здебільшого станом їх економіки, розташуванням, типом економіки тощо.

У даному дослідженні з метою аналізу економічного зростання використовуватимемо показник зростання реального ВВП у відсотках за даними Світового банку [13]-[17], для чого розглянемо наступні групи країн відповідно до класифікації МВФ: розвинуті країни (Advanced Economies); країни, що розвиваються (Emerging and Developing Economies) та країни ЄС.

Характеризуючи темпи економічного зростання країн світу, необхідно відмітити, що у середньому темп приросту реального ВВП у 2019 році у країнах, що розвиваються, перевищував середні значення цього показника у світі. Найнижчі значення цього показника спостерігалися у розвинених країнах та країнах ЄС.

Окреслимо основні тенденції, що характери-

зували економічне зростання у світі. Так, зокрема, відмітимо спад, який спостерігався протягом 2000-2001 рр., та піднесення протягом 2001-2004 рр. Наступні два роки характеризувалися падінням, та подальшим зростанням до настання кризового періоду 2008-2010 рр., після чого відбувається різке пришвидшення темпів економічного зростання, за яким знову спостерігається його різкий спад у 2012-2013 рр. Протягом періоду 2014-2015 рр. відбувалися коливання економічного зростання, проте у 2017-2018 роках розпочалася тенденція до прискорення зростання.

Узагальнюючи, зазначимо, що темп економічного зростання не залежить лише від того, наскільки розвинутою є економіка країни на даний момент. Як ми бачимо, країни, що розвиваються, мають швидші темпи зростання ВВП протягом останніх 20 років ніж розвинуті країни та країни ЄС (22 з яких належать до розвинутих).

У контексті аналізу динаміки сальдо поточного рахунку, зазначимо, що дефіцит поточного рахунку не виникає сам по собі, його виникненню сприяють певні фактори, серед яких можуть бути і спеціалізація країни, її географічне положення, особливості економічної системи та певний історичний період [4], [5].

Виокремимо чотири групи країн відповідно до значень сальдо поточного рахунку країн світу:

- дефіцит поточного рахунку коливається у межах від -480,23 млрд. дол. до -29.76 млрд. дол. Це достатньо велике значення дефіциту, що прослідковується у таких країнах, як США, Канада, Бразилія, Велика Британія та Індонезія, тобто до цього переліку ввійшли в основному розвинуті країни;

- сальдо поточного рахунку змінюється від -29.77 млрд.дол. до 24,25 млрд.дол. Тобто, до даної групи входять країни, яким притаманне достатньо низьке значення дефіциту та профіциту поточного рахунку, що у 2019 році прослідковується у таких країнах, як Ісландія, Мексика, Аргентина, Перу, Колумбія тощо. До цієї групи також входять такі країни, як Монголія, Казахстан, Афганістан, Індія, Туреччина, Україна, Польща, Словаччина, Словенія, Франція тощо;

- профіцит поточного рахунку коливається у межах від 24,26 млрд.дол. до 90,21 млрд.дол. (такий профіцит притаманний для Швеції, Іспанії, Саудівської Аравії, Таїланду тощо);

- профіцит поточного рахунку перевищує 90,22 млрд.дол., що притаманний Німеччині, Нідерландам, Китаю та Японії.

Зазначимо, що для деяких розвинутих країн та лідерів економічного зростання характерним є профіцит поточного рахунку, проте він також спостерігається і в країнах, що розвиваються.

Стосовно чинників, які впливають на сальдо поточного рахунку, то, наприклад, для України

емпіричним шляхом визначено, що для періоду профіциту – це індекс реального ефективного обмінного курсу, валове нагромадження основного капіталу з лагом 1, приріст індексу фінансового розвитку, сальдо рахунку поточних операцій щодо ВВП із лагом в один період; для періодів дефіциту – індекс реального ефективного обмінного курсу, індекс умов торгівлі, сальдо рахунку поточних операцій щодо ВВП із лагом в один період [7].

При цьому, протягом періодів дефіциту в Україні домінували цінові чинники поточного рахунку, протягом періодів профіцитів – вплив факторів, що сигналізують про активізацію інвестиційної діяльності. Вплив таких цінових чинників, як, наприклад, індекс умов торгівлі, засвідчує залежність економіки від кон'юнктури на світових ринках вітчизняного експорту. Водночас, для періоду профіциту поточного рахунку характерним є вплив валового нагромадження основного капіталу та індексу фінансового розвитку в Україні, що сигналізує про розширення інвестиційного попиту [7].

В цьому контексті також відмітимо, що у більшості країн зростання відбувається поступово, періоди спадів чергуються з періодами пришвидшення економічного зростання. Тільки в небагатьох країнах відмічаються різкі стрибки темпу зростання реального ВВП.

Схожа ситуація спостерігається і для поточного рахунку. Окремі країни характеризуються значним зростанням дефіциту або профіциту поточного рахунку. Проте, у більшості країн, що розвиваються, дефіцит поточного рахунку є помірним, хоча іноді спостерігаються значні спади та підйоми.

Отже, для оцінювання впливу окремих чинників економічного зростання для групи країн, що розвиваються, побудуємо панельну модель з фіксованими ефектами, за допомогою якої дослідимо вплив споживчих (cons), державних видатків (gov) та сальдо поточного рахунку (ca) на приріст реального ВВП. Інформаційною базою дослідження є дані Світового Банку зазначених показників для країн, що розвиваються, протягом 2000-2019 рр. [13]-[16].

Результати оцінювання панельної моделі з фіксованими ефектами наведено у таблиці 1 (вибір даного типу моделі здійснено на основі критерію Хаусмана).

Як видно з даних таблиці 1, побудована модель є адекватною ($p\text{-value (F-statistics)}=2.2e-16$) зі значущими регресорами. Причому, відповідно до результатів моделювання для країн, що розвиваються, найбільший вплив на результуючий показник здійснює сальдо поточного рахунку.

В цілому зазначимо, що побудована панельна модель з фіксованими ефектами дозволяє

Результати оцінювання панельної моделі з фіксованими ефектами

Незалежні змінні	Значення $Pr(> t)$
са	0.031
gov	0.044
cons	0.050
Коефіцієнт детермінації	0.987
Скоригований Коефіцієнт детермінації	0.986
p- value (F-statistics)	< 2.2e-16

Джерело: розраховано автором

врахувати індивідуальні властивості країн, що розвиваються. Узагальнюючи результати моделювання, зазначимо, що для розглядуваних країн характерним є сильний вплив сальдо рахунку поточних операцій на темп економічного зростання.

На нашу думку, отримані результати дають змогу зробити висновок про необхідність проведення політики, націленої на збалансування поточного рахунку та стимулювання інвестиційної активності (зокрема, з метою забезпечення розширення виробництва та експорту високотехнологічної продукції) [7]. Стосовно шляхів забезпечення довгострокового економічного зростання визначальним в даному аспекті є забезпечення переходу до зовнішньостійкої економіки [17]. В цьому контексті зазначимо необхідність розвитку внутрішнього ринку, підвищення питомої ваги

високотехнологічної продукції у структурі експорту, імпортозаміщення, спрямування іноземних інвестицій до реального сектора економіки, а не на поточне споживання чи обслуговування попередніх боргів.

Висновки. Таким чином, для країн, що розвиваються, характерним є сильний вплив сальдо рахунку поточних операцій на темп економічного зростання. Крім того, результати емпіричного дослідження показали, що використання моделей з панельними даними дозволило описати причинно-наслідкові зв'язки між темпом економічного зростання та відповідними чинниками з урахуванням індивідуальних особливостей кожної окремої країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Salop J. & E. Spittaler Why Does the Current Account Matter? Staff Papers – International Monetary Fund. Mar. 1980. Vol. 27, No. 1. P. 101–134. URL: <http://www.jstor.org/stable/3866863>.
2. Ніколайчук С.А., Шаповаленко Н. В. Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу: оцінка прийнятності рівня для України. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 2. С. 74-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есопрог_2010_2_8
3. Дзюблук, О. В. Валютна політика: навч. посіб. Тернопіль : ТДЕУ, 2006. 91 с.
4. Єрін Д. Л. Статистичне оцінювання рівноваги платіжного балансу : дис... канд. екон. наук: 08.03.01 ; Науково-технічний комплекс статистичних досліджень Держкомстату України. К., 2004. 182 с.
5. Мулякова-Бочі А. К. Вплив макроекономічних показників на стан платіжного балансу України. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 106-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_4_12
6. Баженова О. В. Оцінювання стійкості дефіциту рахунку поточних операцій України: сучасні тенденції. *Бізнес Інформ*. 2017. №5. С. 170–177.
7. Баженова О. В. Чинники поточного рахунку в Україні: емпіричні докази. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. Т. 3, вип. 1. С. 3-7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAe_2018_3_1_3
8. Баженова О.В. Моделювання зовнішньої стійкості економіки України: монографія. Київ: Каравела, 2017. 392с.
9. Blanchard, O. (2007). Current Account Deficits in Rich Countries, IMF Staff Papers, Palgrave Macmillan Journals, vol. 54(2), p. 191-219
10. Herve, J., Merkel, L. A record current account deficit: Causes and implications. *Economic Perspectives*, Vol. 24, 4th, No. 4, November 2000. URL: <https://www.chicagofed.org/publications/economic-perspectives/2000/4qepart1>
11. Devadas, Sharmila; Loayza, Norman. 2018. When is a Current Account Deficit Bad?. Research and Policy Briefs;No. 17. World Bank, Washington, DC. World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/30506>
12. Leszczuk J., Pojar S. What is behind Denmark's Current Account Surplus. *Economic Briefs* 18. September 2016. Brussels. PDF. 20pp. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/what-behind-denmarks-current-account-surplus_en
13. Gross national expenditure. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.DAB.TOTL.CD>
14. Final consumption expenditure. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files.

URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.TOTL.CD>

15. GDP growth. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

16. GDP. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

17. Баженова О.В., Чорнодід І.С. Зовнішня стійкість економіки України: шляхи забезпечення. *Державне управління та адміністрування, сфера обслуговування, економіка та міжнародні відносини як рушійні сили економічного зростання держав XXI століття*. Вінниця. Видання 1. Розділ 5. 2020. С.1-11.

REFERENCES:

1. Salop, J. & Spittaler, E. (1980). Why Does the Current Account Matter? Staff Papers – International Monetary Fund. Mar. Vol. 27, No. 1. P. 101–134. URL: <http://www.jstor.org/stable/3866863>.
2. Nikolaichuk, S.A. & Shapovalenko, N. V. (2010). Defitsyt potochnoho rakhunku platizhnoho balansu: otsinka pryiniatnoho ravnia dlia Ukrainy [Current account deficit: assessment of acceptable level for Ukraine]. *Ekonomika i prohozuvannia*. 2. 74-87. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2010_2_8 [in Ukrainian].
3. Dziubliuk, O. V. (2006). Valiutna polityka [Currency policy]: navch. posib. Ternopil [in Ukrainian].
4. Erin, D. L. (2004). Statystychne otsiniuvannia rinvovahy platizhnoho balansu [Statistical estimation of balance of payments balance]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
5. Muliakova-Bochi, A. K. (2012). Vplyv makroekonomichnykh pokaznykiv na stan platizhnoho balansu Ukrainy [Influence of macroeconomic indicators on the balance of payments of Ukraine]. – Aktualni problemy ekonomiky. 4. 106-113. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_4_12 [in Ukrainian].
6. Bazhenova, O. V. (2017). Otsiniuvannia stiikosti defitsytu rakhunku potochnykh operatsii Ukrainy: suchasni tendentsii [Estimation of stability of deficit of the account of current operations of Ukraine: modern tendencies]. – Biznes Inform. 5. 170–177 [in Ukrainian].
7. Bazhenova, O. V. (2018). Chynnyky potochnoho rakhunku v Ukraini: empyrychni dokazy [Factors of the current account in Ukraine: empirical evidence]. – Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky. 3, vyp. 1 (3). 3-7 Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAe_2018_3_1_3 [in Ukrainian].
8. Bazhenova, O.V. (2017). Modeliuvannia zovnishnoi stiikosti ekonomiky Ukrainy [Modeling of external stability of the economy of Ukraine]: monohrafiia. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Blanchard, O. (2007). Current Account Deficits in Rich Countries. IMF Staff Papers. – Palgrave Macmillan Journals, 54(2), 191-219.
10. Herve, J. & Merkel, L. (2000). A record current account deficit: Causes and implications. – Economic Perspectives. 24(4), 4 November Retrieved from: <https://www.chicagofed.org/publications/economic-perspectives/2000/4qpart1>
11. Devadas, Sharmila & Loayza, Norman. (2018). When is a Current Account Deficit Bad?. – Research and Policy Briefs. 17. Retrieved from: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/30506>
12. Leszczuk, J. & Pojar, S. (2016). What is behind Denmark's Current Account Surplus. – Economic Briefs 18. September. Retrieved from: https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/what-behind-denmarks-current-account-surplus_en
13. Gross national expenditure. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.DAB.TOTL.CD>
14. Final consumption expenditure. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.TOTL.CD>
15. GDP growth. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>
16. GDP. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
17. Bazhenova, O.V. & Chornodid, I.S. (2020). Zovnishnia stiikist ekonomiky Ukrainy: shliakhy zabezpechennia [External stability of Ukraine's economy: ways to ensure.]. – Derzhavne upravlinnia ta administruvannia, sfera obsluhovuvannia, ekonomika ta mizhnarodni vidnosyny yak rushiini syly ekonomichnoho zrostantia derzhav XXI stolittia. Vinnytsia. (5. pp. 1-11). [in Ukrainian].